

ה. אם קרוביו אינם עניים, מצוה להקדים להחזקת לומדי תורה עניים.^י
ו. בכלל צדקה לעניים, הכנסת חתן וכלה שמטה ידם ואינם יכולים להשיא עצמם^י, וכן הכנסת אורחים עניים ועזרת חולים עניים^י, או הוצאות קבורה למתים עניים^י.

עניים לעשירים, הרי החלק הניתן לבני תורה שאינם בגדר עניים, לכאורה אין בזה משום צדקה לעניים, ומ"מ נראה להקל, כיון שרוב בני ישיבה הם בגדר עניים, וגם שאינם עניים, עכ"פ מצוה גדולה יש בהחזקת לומדי תורה, שפיר יוצא בזה. ואפשר שיש מקום להתנות שהוא נותן על דעת שחלקו יתחלק לבני תורה עניים. ועי' סוף פרק ב (הערה נח) מדברי המנחת יצחק.

יד. אהבת חסד (שם סעיף ב, ועי' להלן), ופשוט הוא וכמו שנתבאר בפרק ג (סעיף א). ופשוט שגם בזה קרוביו קודמים, אלא שלא מצאתי הכרעה בענין אב המשיא את בנו, אם הוא בכלל צדקה לעניים, שלכאורה הבן שאין לו משלו להוצאות הנישואין פשוט שהוא בגדר עני לענין זה, וא"כ כ"ש הוא מנותן לבניו הגדולים שאינם חייב במזונותם, שכבר נתבאר (בסעיף ד) שהוא בכלל צדקה לעניים, אלא שמכיון שמצינו שמדינא חייב להשיאו אשה, אפשר שהוא חוב עליו שאינו יכול לפטור עצמו ממעות מעשר. ומדברי הגמרא בקידושין (דף ל ע"ב) ובכתובות (דף נב ע"ב) משמע שהמצוה להשיאו אינו בהוצאות ממון, כי אם לדאוג ולחזור להשיאו אשה. ועי' שו"ת מהרי"ל דיסקין (ח"א סימן כה), ועי' בשו"ת מהר"ם אלשקר (סימן עב) דמשמע שלהשיא בתו אינו אלא מצוה המוטלת על האב, ומ"מ גם לפי"ז אם המצוה מוטלת עליו, הרי הוא בכלל מי שאין ידו משגת ופטור מן המעשר. ועי' שו"ת חת"ס (יו"ד סימן רלא) דמשמע ג"כ שאינה אלא מצוה, שפתח בתחלת השאלה אם מותר ליתן ממעות מעשר לצורך מצוה שלא לעניים, ואם נאמר שזהו בגדר צדקה לעניים, כל השקלא וטריא מיותר לכאורה,

(יו"ד א' סימן קמג). ובערוה"ש (סימן רמט סעיף ז) כתב שאף המגדל בניו אינו יכול לנכות מחשבון המעשר, אבל המגדל יתום בתוך ביתו ודאי שיכול לנכות. ומ"ש בבני בניו צ"ע, שהרי אפילו בניו הגדולים אינו חייב לזונם, וכ"ש בניו, ואפשר דמיירי שבניו עשירים ומגדלם בתוך ביתו בדרך חיבה. ועי' להלן (סעיף יד) בדין מזונות בנו העוסק בתורה. שוב ראיתי בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סימן קלג) שתמה ג"כ על הערוה"ש, וכתב דודאי המגדל בניו בניו ה"ז בכלל צדקה, וכתב עוד שהמחזיק חתנו על שלחנו ומחזיקו בלימוד, יכול לתת מחשבון המעשר, וכעין זה כתבתי בפתחי חושן (ח"ט) דיני ירושה ואישות (פרק ו הערה יז) בשם עזר מקודש, ועי' להלן (הערה לו). יג. אהבת חסד (פרק יט סעיף א), שבמדרש תנחומא (פרשת ראה סימן יח) משמע שעיקר המעשר נתקן בשביל להחזיק לומדי תורה. וכמ"ש בהערה א, ובהגה"ה (שם) כתב וז"ל, אבל עניים (קרובים) קודמים אפילו לבעלי תורה, כמ"ש הש"ך (סימן רנא ס"ק יז וכו'). ומ"מ צ"ע באיש אשר שיעור המעשר שלו הוא יותר מהשגת ידו, דמדינא אינו מחויב בזה, רק שרוצה לזכות במצוות, אם מחויב ג"כ ליתנם לקרוביו או יכול ליתנם לעמלי תורה, ע"כ, וכונתו דרך במצות צדקה מצינו דין הקדמת קרובים, וזה שמוסיף על מצות צדקה, אפשר שאין דין קדימה לקרובים.

ויש לדון בצדקה שנותנים למוסדות תורה, כגון ישיבות ות"ת, שבודאי באופן שמותר לתת לדבר מצוה אין לך מצוה גדולה מהחזקת תורה ולומדיה, אבל באופן שצריך לתת דוקא לעניים, כיון שבישיבות ות"ת בדרך כלל אין מחלקים בין

ובכלל צ"ע בדבריו שם שפתח בענין מצוה וסיים בענין צדקה לעניים, עיי"ש. אמנם עכ"פ נראה שבזמננו שהוצאות הנישואין מרובות, ואם אין יד החתן והאב משגת, שלגבי אחרים בודאי שממצות צדקה לעניים הוא, ואפשר שגם לגבי האב עצמו (שוב ראיתי בשו"ת מהרש"ם (ח"א סימן לב) שכתב בפשיטות שהוצאות נישואי בנו הוי בכלל צדקה לעניים, עיי" פרק ג סעיף י), ומהיות טוב יתנה בתחלת הנהגתו במצות מעשר על דעת כן, וגם יתנה בעת כתיבת התנאים שהתחייבות היא על חשבון מעות מעשר, וכמו שנתבאר לעיל, וכעין זה כתבתי בפתחי חושן (ח"ט) דיני ירושה ואישות (פרק ו הערה ג) בשם שו"ת חת"ס (יו"ד סימן רלא), וכתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סימן רא) שאם יש לו משלו בהרחבה לא יתן להרחבה ומותרות ממצות מעשר.

ועדיין יש לדון באב שיש לו בן שעדיין לא הגיע לפרקו ורוצה לאסוף מעות מעשר שלו ולהשאירו בידו כדי שבבא הזמן יהי בידו סכום ניכר להוצאות הנישואין, אם יכול לעשות כן (עיי" פרק ט סוף הערה לט). ובפרק ח (סעיף ב) העתקתי מדברי השו"ע בשם הרא"ש שמותר להפריש מעות צדקה כדי ליתן לעני שיראה בעיניו וכ"ש לעני פלוני, עיי"ש. ואף מדברי השל"ה והא"ר שהבאתי בפרק הקודם (הערה מב) משמע שאינו חייב לחלק מעות המעשר מיד, וא"כ לכאורה בנדון דידן יכול לעשות כן (ושמעתי מאחד מגדולי הדור שעבר שהורה לעשות כן למעשה), ובאופן זה יכול להשקיע מעות המעשר באופן שישאו רווחים וגם הריוח יתן לחשבון הצדקה. ועוד נראה להביא ראיה להתיר, ממה שכתב באהבת חסד (דיני הלואה פרק ה בנתיב החסד סק"ח ופרק ו סק"יח), שצריך להמתין לתת לקרובו עני אע"פ שעדיין לא בא, ושאינו קרוב כבר בא (עיי" פרק ג סעיף יז). ואע"פ שיש לדחות, דשאני התם שיודע שהקרוב כבר בגדר עני אלא שאינו לפניו, וכמ"ש בפרק ה (באהבת חסד שם), שהחיוב כבר מוטל עליו, אע"פ שאינו לפניו, אבל בנדון דידן שהבן עדיין לא הגיע לפרקו, אפשר

שאינו בגדר עני לדחות את העני שכבר בא לפניו, מ"מ נראה שכיון שהבן בודאי יצטרך לכך, יש לצדד שיכול להקדימו. ועוד נראה שבזמננו שהעניים או שלוחיהם מחזרים על הפתחים, ואין עליו חיוב לתת די מחסורם, כמ"ש בפרק ג (סעיף ד), ובבנו הוא בגדר לתת לו די מחסורו, יש להקדימו. ובספר מעשר כספים (פרק יא ענף ב סעיף ל) כתב בשם שו"ת אגרות משה (יו"ד סימן קמד) בנדון כזה לגבי אחים שיכולים להפריש מעשר שלהם עבור אחיהם שרוצה ללמוד לאחר נשואיו כשיגיע הזמן, אלא שכתב שצריכים להוציא המעות מרשותם ולהקנותם לאח, שאל"כ לא יצאו מצות צדקה, ואם אינם מאמינים לו שישב וילמד, יפקידו המעות בחשבון מיוחד בבנק, ובזה יצאו מרשותם (צ"ע, שאם מפקידים על שם אינו נקרא יצא מרשותם, ואם על שם האח שוב אינם מרויחים, ואף בחשבון משותף יש להסתפק אם מיקרי יצא מרשותם, אם אין האח יכול להוציא המעות לבדו). ומ"מ סיים שאין מן הראוי שיפטרו עצמם לגמרי ממצות צדקה, אלא יפרישו חלק גם לשאר צדקות. ועיי" פרק ט (סעיף י) במי שנדר צדקה ליתומה להשיאה יתן לה מיד, משמע ג"כ שאף שעתה אינה צריכה, כיון שיודע שתצטרך נותן לה בתורת צדקה, אלא במה שכתבו שם שצריך ליתן לה מיד, משמע שלא איכפת לן אם תשתמש במעות לצרכים אחרים והוא יוצא בזה מצות צדקה. וכבר כתבתי שם בשם החקרי לב שאם אמר בפירוש שיתן לה לכשתנשא, אינו חייב ליתן מיד. ועיי" פרק ג (הערה כח), ושם (סעיף יז ובהערה שם), ועיי" שו"ת וישב משה (ח"א סימן מז ומח).

מז. פשוט הוא, וכ"ש מסתם צדקה לעניים. ועיי" בספר אהבת חסד (חלק ג) שהאריך בגודל מצות הכנסת אורחים ובקור חולים בגופו, ופשוט שה"ה בממונו. אלא שאם האורח (עיי" פרק ב סעיף טו שלפעמים אף עשיר כשהוא בדרך יש לו דין עני) או החולה הוא עני יש בזה גם משום מצות צדקה לעניים, אבל אם הוא עשיר, אין בזה משום מצות צדקה, ומכל מקום משום מצוה יש בזה ודינו